

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО, КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО, КРИМІНОЛОГІЯ

Балюк В.Я.

студентка,

Інститут прокуратури та слідства

Національного університету «Одеська юридична академія»

ЦІЛІ ПОКАРАННЯ

Ціль покарання – це той кінцевий результат, до якого прагне держава шляхом встановлення і застосування покарання. На законодавчому рівні закріплені цілі покарання, проте на сьогоднішній день існує велика кількість концепцій, теорій розуміння цілей покарання, що породжує неоднозначне розуміння цієї складної проблеми і викликає безліч спорів.

Аналізуючи погляди різних вчених можна спостерігати звуження або навпаки розширення кількості цілей покарання порівняно з законодавством. Шаргородський у своїй роботі «Покарання, його цілі та ефективність» зазначає, що «ціль покарання в широкому його плані – це попередження вчинення суспільно – небезпечних діянь» [1, с. 247, 260]. Ідентичної думки дотримувалися: С. В. Познишев, Чезаре Беккарія, М. І. Федоров, Н. А. Стручков, які виділяли загальну і спеціальну превенцію. На сучасному етапі данною проблемою займалися: В. О. Меркулова, Н. О. Гуторова, Т. А. Денисова, Н. С. Юзікова.

Стосовно такої мети, як виправлення, то вона породжує велику кількість дискусій навколо себе. Одні вчені взагалі заперечують існування такої мети. Інші визнають її, проте сутність її розуміють по-різному. А. Е. Жалінський зазначав, що виправлення досягається, коли засуджений не вчиняє нових злочинів [2, с. 93-94]. Ю. Б. Меньковська вважає, що виправлення досягається тоді, коли людина піддана покаранню, розуміє негідну свою поведінку, недопустимість вчинення злочинів і не вчиняє їх хоча б уже тому, що боїться покарання [3 с. 135]. Також в роботах вчених можна виділити такі протилежні позиції стосовно мети виправлення: одні дотримуються спрощеного розуміння, що полягає у не вчиненні

злочинцем нових злочинів незалежно від причин такої поведінки, інші більш глибоко розглядають цю мету, пов'язуючи її з досягненням позитивних змін у свідомості засуджених та готовності його у майбутньому до правослухняної поведінки.

Велика дискусія розвивається навколо питання стосовно визнання кари сутністю чи однією із цілей покарання. Так, такі криміналісти як Н. А. Беляєв, М. І. Бажанов, В. В. Сташис, В. Г. Смирнов, В. А. Ломако, І. І. Карпець, П. П. Осипов, М. М. Ісаєв та інші вважали, що кара є все ж метою покарання та пояснювали це тим, що покарання – є актом відплати за вчинений злочин. Ломако розглядав кару з двох точок зору: як мету покарання, що чітко визначено в ч. 2 ст. 50 КК та як ознаку покарання. Першу його точку зору підтримував І. І. Карпець, який зазначав, що важко уявити собі застосування покарання без мети покарання [4, с. 38].

На сьогоднішній день багато людей ототожнюють кару як помсту, наприклад, В. Г. Усов вважав, що не варто боятися у повний голос наголошувати на тому, що кара – це помста. Проте, все ж, тлумачення кари як цілі покарання, тобто як помсти, суперечить тим принципам гуманізму, поваги до особистих немайнових прав людини, що зазначені в Конституції України. Крім того у Цивільному кодексі України, у розділі особистих немайнових прав людина не має права на помсту.

Звертаючись до КК України 1960 року, в ст. 22 зазначалося, що «покарання не тільки є карою за вчинений злочин, але й має на меті виправлення та перевиховання засуджених в дусі чесного ставлення до праці, точного виконання законів, поваги до правил співжиття, а також не вчинення нових злочинів як засудженим, так і іншими особами». Тобто Кодекс відносив кару більш до змісту покарання, ніж до його цілей.

Автори науково-практичного коментарю до КК України від 5 квітня 2001 р. вважають, що зміст покарання становить кара, під якою вони бачать позбавлення або обмеження прав і свобод особи, засудженої за вчинення злочину. Таке обмеження або позбавлення має конкретний вираз (ст. ст. 52-64КК). Зокрема, засуджена особа може бути піддана обмеженням: волі, права на працю, права на заробітну плату, права просування по службі (щодо військовослужбовців). В певних випадках вона позбавляється: права власності (на певні види майна); волі (на певний строк або довічно), військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу; права обіймати певні посади або займатися певною

діяльністю. Засуджений зобов'язаний перетерпіти ті позбавлення й обмеження, що пов'язані з застосуванням до нього покарання.

При цьому «кримінальне покарання, залишаючись у всіх випадках карою з елементами примусу, повинне бути настільки доцільним і справедливим, щоб свідомо створювалася моральна основа для виключення заповідання засудженому фізичних страждань чи приниження людської гідності як мети покарання. Ціль же покарання полягає в тому, щоб кара була реалізована в умовах, коли держава прагне по можливості максимально нейтралізувати елемент суб'єктивно виникаючого людського страждання. Останнє якщо і має місце, то на рівні лише атрибута внутрішньої специфіки кари, а не мети як такої [5, с. 46].

Ми все ж притримуємося думки Н. А. Стручкова, який говорив, що не можна заперечувати, що по своїй суті покарання неминуче містить каральний елемент. Кара є сутністю, невід'ємною властивістю покарання. Також підтримуємо думку І. С. Ноя, який зазначав, що кара – це не самоціль покарання та карати заради кари безглуздо [6, с. 29]. Його погляд підтримує Н. Л. Березовська, яка зазначає, що покарання застосовується до винної особи саме заради досягнення стабілізації суспільних відносин, які були порушені в результаті вчинення злочину. А для цього не достатньо лише завдати у відповідь злочинцю певних моральних страждань та позбавлень аби відплатити йому за вчинений злочин. Цим суспільство не буде кращим за злочинця [7, с. 289].

Таким чином можна заключити, що хоча в чинному Кримінальному кодексі України, а саме в ч. 2 ст. 50 чітко визначено такі цілі покарання як: виправлення, запобігання вчиненню нових злочинів як засудженим, так і іншими особами, кара, все ж, спираючись на погляди вищенаведених вчених вважаємо, що потрібно змінити ч. 2 ст. 50 КК України, видаливши з неї кару як мету покарання, а також чітко дати визначення кожній із цілей покарання в ч. 2 для того, щоб уникнути різного тлумачення стосовно них. Також пропонуємо доповнити ч. 4 до ст. 50, в якій дати визначення поняттю кари в такому вигляді: кара – це сутність покарання, що полягає в обмеженні прав і свобод засудженого, що ставить його в нерівне становище з правомірними особами за вчинення ним суспільно – небезпечної дії.

Список використаних джерел:

1. Шаргородський М.Д. Избранные работы по уголовному праву / Михаил Давыдович Шаргородский; сост. Б.В. Волженкин. – СПб. :Юрид. Центр Пресс, 2003. – 434 с.
2. Комментарий к Уголовному кодексу Российской / [Ахметин Х.М., Дубовик О.Л., Дьяков С.В. и др.]; редкол.: В.М. Лебедев (рук.) и др. 4; под общ.ред. Ю.И. Скуратова, В.М. Лебедева – 2-е изд., измен. и доп. – М : Норма Инфа-М, 1999. – 832 с.
3. Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации : в 2 т. / под ред. Шишова О.Ф. – М. : Новая волна, 1998. Т. 1. – 1998. – 448 с.
4. Карпец И.И. Индивидуализация наказания в советском уголовном праве / Игорь Иванович Карпец. – М.: Госюриздат, 1961. – 152 с.
5. Уголовное наказание / ИГЛ НАН Украины. – К.; Донецк, 1997. – С. 46.
6. Ной И.С. Вопросы теории наказания в советском уголовном праве / И.С. Ной. – Саратов : Изда-во Саратов, ун-та, 1962. – 156 с.
7. Березовська Н.Л. Виникнення та розвиток поняття покарань, пов'язаних з виправно-трудовим впливом, що застосовуються до неповнолітніх / Наталя Леонідівна Березовська // Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. праць. – 1997 – 2008. – Вип. 44. – С. 289-295.

Лавренко П.Є.

студент;

Валуйська М.Ю.

кандидат юридичних наук, доцент,

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ЗАПОБІГАННЯ ВЧИНЕННЮ ЗЛОЧИНІВ В МІСЦЯХ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Одним з найнебезпечніших криміногенних феноменів, що супроводжують розвиток сучасного суспільства є злочинність в установах кримінально-виконавчої системи. Конкретні злочинні прояви часто спричиняють шкоду не тільки окремим потерпілим, а й порушують роботу установ виконання покарань, інтереси та безпеку більшості засуджених і персоналу, створюючи при цьому в пенітенціарних закладах несприятливі умови для досягнення цілей покарання.

Причини злочинності в місцях позбавлення волі дуже специфічні і пояснюються особливістю формальних і неформальних стосунків між засудженими, з одного боку та адміністрацією